

Taalcompetent in het hoger onderwijs

Kader voor een
taalcompetentieversterkend
aanbod aan hogescholen en
universiteiten

Taalcompetent in het hoger onderwijs

Kader voor een
taalcompetentieversterkend
aanbod aan hogescholen en
universiteiten

Inhoud

Inleiding	7
Taalcompetentie in het hoger onderwijs	9
1. Studenten zijn zich bewust van het belang van taal en van de eigen taalcompetentie	11
2. Studenten begrijpen verschillende soorten geschreven en gesproken informatie	13
3. Studenten verwerken doelgericht verschillende soorten geschreven en gesproken informatie	15
4. Studenten communiceren doelgericht en adequaat in verschillende contexten	17
Slot	19
Referenties	21
Totstandkoming van het kader	23
Colofon	24

Inleiding

In een open en democratische samenleving vormt taal een belangrijk fundament. Mensen denken in taal, leren in taal, gebruiken taal om plannen te maken, problemen aan te kaarten, oplossingen te bedenken, zich creatief te uiten en te dromen over hun toekomst. Bovendien is taal een krachtig bindmiddel: taal maakt communicatie mogelijk, doet wederzijds begrip ontstaan en versterkt de samenhang tussen mensen.

De belangrijke rol die taal in de samenleving speelt, onderstreept het belang van taalcompetentie. In Nederland en Vlaanderen betreft dat in eerste instantie taalcompetentie in het Nederlands. Dat is immers de taal van de overheid, de taal van het onderwijs en de dominante omgangstaal op het werk en in het dagelijkse leven. Goede beheersing ervan maakt het mogelijk om vooruit te komen. Terecht zet het leerplichtonderwijs dan ook in op een brede ontwikkeling van taalcompetentie en bereidt het leerlingen voor om de Nederlandse taal adequaat en doelgericht te gebruiken in verschillende, voor hen relevante contexten.

Bij uitstroom uit het leerplichtonderwijs is het werk echter niet af. Verdere ontwikkeling van taalcompetentie in het Nederlands blijft noodzakelijk. Dat geldt in het bijzonder voor wie hoger onderwijs volgt, of dat nu in een Nederlandstalige of in een niet-Nederlandstalige opleiding is. Op de arbeidsmarkt, en ruimer, in de samenleving in het algemeen, worden immers hoge talige verwachtingen gesteld aan wie een studie aan een hogeschool of universiteit met succes heeft afgerond. Bijvoorbeeld wanneer het gaat om abstracte informatie begrijpelijk kunnen overbrengen of om complexe gegevens kunnen verwerken. Ook tijdens de opleiding zelf is het, om tot leren te komen en studiesucces te hebben, vaak nodig om talige kennis, vaardigheden en attitudes aan te spreken die niet noodzakelijk al sterk in het leerplichtonderwijs aan bod zijn gekomen. Bijvoorbeeld kennis van specifieke vaktaal, de vaardigheid om wetenschappelijke informatie uit verschillende bronnen samen te brengen in een begrijpelijke tekst, inzicht in de manier waarop taal wordt gebruikt om de lezer of luisteraar te beïnvloeden, aandacht voor helder en verzorgd taalgebruik, enzovoort. Voor studenten is het dan ook belangrijk dat ze tijdens hun opleiding in het hoger onderwijs kansen krijgen om hun taalcompetentie verder te versterken.

Uit onderzoek van de Nederlandse overheid (Ministerie van Financiën 2019) en uit een bevraging van het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs (2020) blijkt dat niet alle opleidingen in het hoger onderwijs daar even goed in slagen. Vooral in niet-Nederlandstalige opleidingen blijken studenten beperkt kansen te krijgen om hun taalcompetentie in het Nederlands te versterken. Ook in Nederlandstalige opleidingen zijn de aanpak en het aanbod niet altijd toereikend om studenten de talige ondersteuning te geven die ze nodig hebben. Dit kader is bedoeld om opleidingen daarbij te helpen.

Het kader biedt een beschrijving van vier aspecten van taalcompetentie die in elke opleiding aandacht verdienen, omdat ze voorwaarden zijn om in het hoger onderwijs tot leren te komen en om professionele en maatschappelijke doelen te bereiken. Bij elk aspect worden de elementen genoemd waar studenten ondersteuning bij nodig kunnen hebben tijdens hun opleiding. Het kader beschrijft geen start- of eindniveaus. Die zullen verschillen naargelang de

context of het opleidingstype. Om maximaal recht te kunnen doen aan die verschillen, ligt het het meest voor de hand als opleidingen, op basis van hun expertise en kennis van de doelgroep, zelf de vertaalslag maken van het kader naar hun situatie. Wat het kader wel doet, is beschrijven wat opleidingen idealiter in hun aanbod verankeren. Daarnaast biedt het handvatten om te garanderen dat studenten de nodige ondersteuning krijgen bij de verdere ontwikkeling van hun taalcompetentie.

Wanneer er in het kader sprake is van ‘taalcompetentie’ wordt in eerste instantie ‘taalcompetentie in het Nederlands’ bedoeld. Hoewel de nadruk in dit kader dus op het Nederlands ligt, betekent dat geenszins dat de ontwikkeling van taalcompetentie in andere onderwijstalen minder belangrijk is. De aspecten van taalcompetentie die dit kader benoemt, zijn immers van belang voor elke taal die studenten tijdens en na hun studie moeten kunnen gebruiken. In de meeste internationale opleidingen is dat, naast het Nederlands, vaak het Engels (soms ook het Frans en/of het Duits). Maar ook in Nederlandstalige opleidingen wordt van de meeste studenten verwacht dat ze het Engels (en soms het Frans en/of het Duits) goed genoeg (leren) beheersen om zich in die taal leerstof eigen te kunnen maken en er zich adequaat in te kunnen uitdrukken. Een taaloverstijgende aanpak, waarbij aandacht is voor én taalcompetentie in het Nederlands én in het Engels én in andere, voor de studie en de student relevante talen, en waarbij sprake is van geïntegreerd taalbeleid, verdient in veel opleidingen dan ook aanbeveling.

Het kader richt zich op iedereen die betrokken is bij (de kwaliteit van) het hoger onderwijs: docenten in alle domeinen, curriculumontwikkelaars, opleidingshoofden, beleidsmakers, enzovoort. Het kan gebruikt worden als zelfevaluatie-instrument voor het beleid, als reflectiekader voor opleidingen, als inspiratiestuk bij het uittekenen van leerlijnen, als referentiedocument voor de accreditatie van opleidingen, enzovoort. Om de bruikbaarheid van het kader te verhogen, wordt zoveel mogelijk inhoudelijk en terminologisch aangesloten bij de generieke competentiekaders waar het hoger onderwijs vandaag al mee werkt, namelijk het *European Qualifications Framework* (EQF)¹, het Nederlands Kwalificatieraamwerk (NLQF)² en de *Vlaamse Kwalificatiestructuur* (VKS)³.

Dit kader, *Taalcompetent in het hoger onderwijs*, bouwt verder op de adviezen in *Vaart met taalvaardigheid* (Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren 2015), op het werk van de projectgroep ‘Uitdrukkingsvaardigheden’ (2020-2021) en op het rapport *Taalcompetentie in het Nederlands van Nederlandstalige studenten in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen* (Jansen e.a. 2022). Het kader sluit aan bij de visie van de Taalunie op kwaliteitsvol onderwijs Nederlands, zoals beschreven in *Iedereen taalcompetent* (Vanhooren e.a. 2017), en bij *De taalcompetente leraar* (Vanhooren & Wulftange 2020), het referentiekader voor taalcompetenties van leraren.

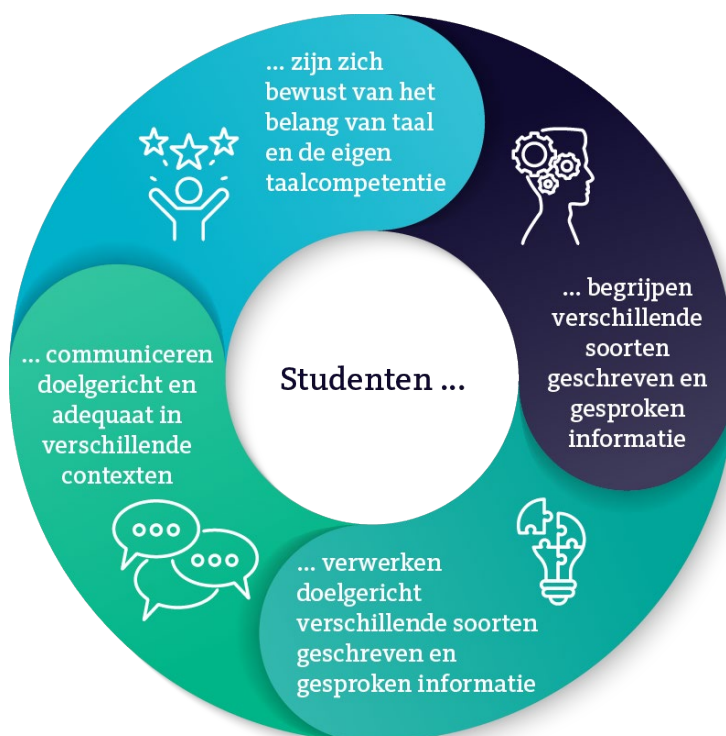
¹ Gemeenschappelijk Europees referentiekader waarmee nationale kwalificaties binnen Europa met elkaar vergeleken kunnen worden.

² De uitwerking van het *European Qualifications Framework* (EQF) voor Nederland.

³ De uitwerking van het *European Qualifications Framework* (EQF) voor Vlaanderen.

Taalcompetentie in het hoger onderwijs

Om in het hoger onderwijs op een goede manier in te kunnen zetten op de verdere ontwikkeling van taalcompetentie is het belangrijk om de behoeften van studenten te kennen en om te begrijpen waar uitdagingen liggen. Weten welke talige kennis, vaardigheden en attitudes studenten moeten kunnen aanspreken om in het hoger onderwijs tot leren te komen, om op de arbeidsmarkt aansluiting te vinden en om op maatschappelijk en persoonlijk vlak doelen te bereiken, is daarbij cruciaal. Het onderzoek van Herelixka & Verhulst (2014) en van Jansen e.a. (2022) is daarin zeer behulpzaam. Die laten bevelen op basis van hun literatuuronderzoek aan om in alle opleidingen in het hoger onderwijs expliciet aandacht te hebben voor de ontwikkeling van talige kennis, vaardigheden en attitudes die ondersteunen bij het *omgaan met informatie* en bij het *communiceren met verschillende doelgroepen*. Daarnaast wijzen Jansen en collega's op het belang van ondersteuning van studenten bij het leren *reflecteren op de eigen taalcompetentie*. Voortbouwend op die aanbevelingen kunnen voor het hoger onderwijs vier aspecten van taalcompetentie worden geïdentificeerd die in elke opleiding aandacht behoeven. Deze zijn nauw met elkaar verbonden en werken bovendien voortdurend op elkaar in. Daarom worden ze hieronder in een cirkel voorgesteld.

Afbeelding 1 – Aspecten van taalcompetentie in het hoger onderwijs

Door in te zetten op het samenspel tussen deze vier aspecten kunnen opleidingen effectief aan de ontwikkeling van de taalcompetentie van hun studenten werken.

In wat volgt, worden deze vier aspecten van taalcompetentie nader uitgewerkt volgens een vaste structuur. Elke uitwerking beschrijft:

- het belang en de inhoud ervan;
- wat opleidingen kunnen doen om hun studenten ermee te helpen;
- waar opleidingen het best rekening mee houden als ze eraan werken (gebaseerd op de beschrijvingen in het EQF/NLQF).

Omwille van de leesbaarheid is er bij de uitwerking voor gekozen om deze aspecten één-voor-één te behandelen. Door hun onderlinge verwevenheid is er daardoor soms sprake van enige overlap.

De in het kader beschreven aspecten van taalcompetentie (en hun uitwerkingen) worden handelingsgericht geformuleerd. Zo komt de nadruk te liggen op wat studenten in de loop van hun opleiding leren, eerder dan op wat ze bij uitstroom moeten kennen en kunnen.

De nummering die wordt gebruikt, is bedoeld om te kunnen verwijzen en geeft geen volgorde van belangrijkheid aan.

Taalcompetentie in het hoger onderwijs onder de loep

1. Studenten zijn zich bewust van het belang van taal en van de eigen taalcompetentie

Taal speelt een rol bij zowat alles wat studenten doen. Of het nu gaat om kennis verwerven, informatie verwerken, inzicht en vakmanschap laten zien of communiceren met medestudenten, stagebegeleiders en lesgevers, taal doet ertoe. Studenten die zich daarvan bewust zijn en inzien dat taalcompetentie hen verder brengt, zijn doorgaans meer bereid om aan de eigen taalontwikkeling te blijven werken. Bovendien zijn ze beter in staat om hun talige kennis en kunde op elk moment in te zetten, zowel in vakken en situaties die expliciet talig zijn, als in vakken en contexten die dat minder expliciet zijn. Dat levert een belangrijk voordeel op: hoe competent en bewuster ze taal weten te hanteren, hoe groter hun kansen zijn dat ze hun doelen bereiken. Dat geldt zowel voor doelen tijdens de studie, als voor persoonlijke, professionele en maatschappelijke doelen.

Bewustzijn van het belang van taal en van de eigen taalcompetentie gaat samen met een *positieve talige grondhouding*. Dat is een houding waarbij sprake is van belangstelling voor taal, van nieuwsgierigheid naar de mogelijkheden van taal, en van durf en vertrouwen om taal te gebruiken en met taal te experimenteren. Daarnaast is *openheid* ten opzichte van talen en talige diversiteit van belang. Nauw met deze elementen verbonden is (autonome) *motivatie* om de eigen taalcompetentie in elk vak, in elke context, te benutten en die voortdurend verder te ontwikkelen. Verder spelen ook *zelfkennis*, *zelfreflectie* en *probleemoplossend vermogen* een rol. Weten wat belangrijk is, beseffen wat goed gaat, waar ruimte ligt voor verbetering, hoe die verbeteringen bereikt kunnen worden en wanneer feedback of ondersteuning nodig zijn, zijn daarbij cruciaal.

Voor het hoger onderwijs is er een taak weggelegd om studenten te ondersteunen bij de (verdere) ontwikkeling van hun bewustzijn van het belang van taal en van de eigen taalcompetentie. Dat veronderstelt dat opleidingen hun studenten helpen met:

- 1.1 het ontwikkelen van een positieve talige grondhouding;
- 1.2 het ontwikkelen van een open houding ten opzichte van de talen, de taalcompetentie en de (culturele) identiteit van anderen;
- 1.3 leren reflecteren op de eigen taalcompetentie: zien waar groei nodig is en weten hoe ze die groei kunnen bereiken;
- 1.4 verantwoordelijkheid leren nemen voor de versterking van hun eigen taalcompetentie.

Onder meer het type opleiding geeft richting aan de concrete invulling van het bovenstaande. Om hierbij te helpen, worden in het onderstaande schema per opleidingstype enkele studentkenmerken weergegeven die specifiek aandacht verdienen bij het werken aan dit aspect van taalcompetentie. Die kenmerken zijn afgeleid uit de clusters 'leer- en ontwikkelvaardigheden' en 'verantwoordelijkheid en zelfstandigheid' uit het EQF/NLQF en worden beschreven in termen van taal, taalcompetentie en de doelstellingen van dit kader.

	Associate degree Graduaat	Bachelor	Master
Leer- en ontwikkelvaardigheden	<p>Studenten zijn bereid om kritisch te kijken naar de ontwikkeling van hun eigen taalcompetentie.</p> <p>Studenten hebben soms ondersteuning nodig om hun taalcompetentie te versterken.</p>	<p>Studenten begrijpen hoe hun taalcompetentie hun (leer)resultaten beïnvloedt.</p> <p>Studenten nemen zelf initiatieven om hun taalcompetentie te versterken.</p>	<p>Studenten weten hoe taalcompetentie (leer)resultaten kan beïnvloeden.</p> <p>Studenten versterken hun taalcompetentie grotendeels autonoom en op basis van intrinsieke motivatie.</p>
Verantwoordelijkheid	<p>Studenten voelen zich verantwoordelijk voor de ontwikkeling van hun taalcompetentie.</p>		
			<p>Studenten voelen zich (mede)verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de taalcompetentie van medestudenten en kunnen hen daarbij ondersteunen.</p>

2. Studenten begrijpen verschillende soorten geschreven en gesproken informatie

Zowel tijdens hun opleiding als tijdens hun latere beroepsleven komen studenten op veel verschillende manieren met erg diverse informatie in aanraking: vakinhoud in cursusmaterialen en hoor- en werkcolleges, een briefing tijdens stage of werkplekleren, gesprekken met medestudenten of collega's, feedback van mentoren of docenten, enzovoort. Die informatie kunnen begrijpen en er kritisch mee kunnen omgaan, is belangrijk voor de ontwikkeling van elke student. Het verhoogt de kansen op studiesucces en is medebepalend voor wat ze bereiken tijdens het professionele en maatschappelijke leven.

Bij het begrijpen van informatie speelt taal een belangrijke rol. Primair van belang is dat de *lees-, kijk- en luistervaardigheden* goed zijn ontwikkeld. Die zijn een voorwaarde om geschreven en gesproken informatie te kunnen doorgronden, om betekenis aan nieuwe informatie te kunnen geven en om die informatie naar waarde te kunnen schatten. Dat alles veronderstelt kennis en begrip van de specifieke taal die wordt gebruikt. In de context van het hoger onderwijs betreft dat zowel algemene *academische* als *professionele* en *domeinspecifieke taal*. Daarnaast veronderstelt informatie begrijpen inzicht in *zin- en tekststructuren* en het vermogen om nieuwe informatie te *koppelen* aan eerder verworven informatie. Verder gaat informatie begrijpen en betekenis verlenen aan informatie samen met het bewustzijn van het *eigen denkkader* en *perspectief*, en met de manier waarop die de interpretatie van informatie kunnen beïnvloeden. Tot slot is inzicht in *tekstdoelen*, *tekstsoorten* en *presentatievormen* van belang. Weten welke tekstsoorten en presentatievormen voor welke doelen worden ingezet en herkennen wanneer er sprake is van niet-passend gebruik hoort daarbij tot de kern.

Informatie kunnen begrijpen is een essentieel aspect van taalcompetentie in het hoger onderwijs. Voor studenten is het van belang dat ze er tijdens hun opleiding in ondersteund worden. Dat veronderstelt dat opleidingen hun studenten helpen met:

- 2.1 lees-, kijk- en luisterstrategieën (verder) ontwikkelen;
- 2.2 academische, professionele en domeinspecifieke taal leren begrijpen (zoals woordenschat, uitdrukkingen, grammaticale structuren);
- 2.3 nieuwe informatie aan bestaande kennis leren koppelen;
- 2.4 zich bewust worden van de eigen voorkennis en het eigen denkkader en perspectief, en van de manier waarop die de interpretatie van informatie kunnen beïnvloeden;
- 2.5 inzicht verwerven in tekstdoelen (zoals informeren, overtuigen, instrueren), tekstsoorten (zoals een verslag, krantenbericht, wetenschappelijk artikel) en presentatievormen (visueel, tekstueel en multimediaal).

Hoe opleidingen hier invulling aan kunnen geven, verschilt naargelang het type opleiding. Om hierbij te helpen, worden in onderstaand schema enkele globale verschillen tussen opleidingstypes weergegeven. De aspecten die in het schema worden aangereikt, zijn afgeleid van de descriptorren in de clusters 'kennis', 'toepassen van kennis' en 'informatievaardigheden' in het EQF/NLQF en worden beschreven in termen van taal, taalcompetentie en de doelstellingen van dit kader.

	Associate degree Graduaat	Bachelor	Master
Soort informatie	Studenten begrijpen algemene informatie over actuele onderwerpen gerelateerd aan het eigen studie- of werkdomein.		
	Studenten begrijpen gedetailleerde en verdiepte informatie gerelateerd aan het eigen studie- of werkdomein.	Studenten begrijpen gedetailleerde, verdiepte en wetenschappelijke informatie gerelateerd aan het eigen studie- of werkdomein.	Studenten begrijpen gedetailleerde, verdiepte en gespecialiseerde wetenschappelijke informatie gerelateerd aan het eigen studie- of werkdomein.
Selectie	Studenten werken met een aangereikte selectie van informatie.		
		Studenten werken met een zelf samengestelde selectie van informatie.	
Handelingsniveau	Studenten analyseren informatie.	Studenten analyseren informatie kritisch en verantwoord. Studenten verzamelen informatie.	

3. Studenten verwerken doelgericht verschillende soorten geschreven en gesproken informatie

Het is belangrijk dat studenten informatie niet alleen kunnen begrijpen, maar ook kunnen verwerken, in eerste instantie voor zichzelf. Studenten die in staat zijn om dat doelgericht te doen, verwerven gemakkelijker kennis en komen meestal sneller tot inzicht en leren. Dat verhoogt de slaagkansen en draagt bij tot studie- en studentsucces. Ook op de werkvloer is informatie doelgericht kunnen verwerken een troef. In veel organisaties wordt van werknemers dan ook verwacht dat ze daar goed toe in staat zijn.

Informatie doelgericht verwerken doet in grote mate een beroep op taalcompetentie. Het gaat samen met inhouden kunnen selecteren en analyseren, en die kritisch kunnen begrijpen, evalueren en samenvatten. Dat zijn cognitieve taken die sterk talig zijn. Ze kunnen alleen adequaat worden uitgevoerd wanneer sprake is van goed ontwikkelde *lees-, luister-, noteer- en schrijfvaardigheden*. Daarnaast veronderstellen ze het vermogen om de *betrouwbaarheid*, de *kwaliteit* en de *waarachtigheid* van de informatie die wordt verwerkt *in te schatten*: Zijn de redeneringen geldig en zijn de argumenten juist? Hoe geloofwaardig is de zender/auteur? Hoe verhoudt nieuwe informatie zich tot eerder verworven kennis en informatie? Ook gaat informatie verwerken samen met de capaciteit om kwaliteitsvolle *aantekeningen* te maken bij de informatie waarmee men werkt. Dat betekent: aantekeningen die begrijpelijk zijn, recht doen aan de bronnen die worden verwerkt en aansluiten bij het doel van de informatieverwerking. Verder is *kennis van technieken om informatie te verwerken* (bv. schematiseren, synthetiseren, globaal samenvatten) en de competentie om die technieken goed te gebruiken belangrijk. Informatie kunnen *(her)structureren, met elkaar in verband brengen en combineren* tot (nieuwe) betekenisvolle gehelen, evenals informatie kunnen *concretiseren, abstraheren en contextualiseren* spelen daarin een rol. Tot slot vraagt het verwerken van informatie om aandacht voor *correct citeren en parafraseren* en voor *eerlijke en transparante bronvermelding*.

Doelgericht informatie verwerken vergt heel wat van studenten. Voor het hoger onderwijs is dan ook de belangrijke taak weggelegd om hun studenten daarin te ondersteunen en verder te bekwamen. Dat veronderstelt dat opleidingen hun studenten helpen met:

- 3.1 lees-, luister-, noteer- en schrijfvaardigheden (verder) ontwikkelen;
- 3.2 de kwaliteit van informatie leren beoordelen en naar waarde schatten;
- 3.3 aantekeningen (zoals markeringen, korte notities, uitgewerkte schema's) leren maken bij verschillende vormen van informatieaanbod (zoals een artikel, leerboek, college, lezing, webinar);
- 3.4 informatie uit verschillende bronnen en verschillende domeinen leren structureren, combineren en met elkaar in verband brengen;
- 3.5 informatie uit één of meerdere bronnen schriftelijk en mondeling leren samenvatten;
- 3.6 abstracte informatie leren concretiseren en concrete informatie leren abstraheren;
- 3.7 informatie leren contextualiseren;
- 3.8 respectvol en kritisch leren omgaan met informatie.

Hoe opleidingen hier concreet invulling aan kunnen geven, wordt medebepaald door het type opleiding. Om hierbij te helpen, worden in het schema hieronder enkele globale verschillen tussen verschillende opleidingstypes weergegeven. De aspecten die in het schema worden aangereikt, zijn afgeleid van de descriptoren in de clusters 'kennis', 'toepassen van kennis' en 'informatievaardigheden' in het EQF/NLQF en worden beschreven in termen van taal, taalcompetentie en de doelstellingen van dit kader.

	Associate degree Graduaat	Bachelor	Master
Soort informatie	Studenten verwerken algemene informatie over actuele onderwerpen binnen het eigen studie- of werkdomein.		
	Studenten verwerken gedetailleerde en verdiepte informatie binnen het eigen studie- of werkdomein.	Studenten verwerken gedetailleerde, verdiepte en wetenschappelijke informatie binnen het eigen studie- of werkdomein.	Studenten verwerken gedetailleerde, verdiepte en gespecialiseerde wetenschappelijke informatie binnen het eigen studie- of werkdomein.
Selectie	Studenten werken met een aangereikte selectie van informatie.		
		Studenten werken met een eigen selectie van informatie.	
Verwerkingsniveau	Studenten combineren informatie. Studenten reproduceren informatie. Studenten evalueren informatie.		
		Studenten verwerken informatie wetenschappelijk.	

4. Studenten communiceren doelgericht en adequaat in verschillende contexten

Zowel tijdens als na hun opleiding wordt van studenten verwacht dat ze veel communiceren: over wat ze weten en leren, wat ze wensen en ambiëren, wat ze meemaken, hoe ze iets ervaren, enzovoort. Die communicatie krijgt op verschillende manieren vorm, bijvoorbeeld als gesproken of geschreven tekst, in beeld of geluid, analogoog of digitaal. Voor studenten is het belangrijk dat hun communicatie doelgericht is en adequaat. Dat betekent dat de communicatie is aangepast aan de context en de doelgroep en gericht is op het beoogde communicatiedoel. Doelgericht en adequaat kunnen communiceren helpt studenten tijdens hun studie om te laten zien wat ze al wel of nog niet kunnen, om op het juiste moment feedback te krijgen, om goed samen te kunnen werken met medestudenten en om (samen) tot leren te komen. Ook na de studie, tijdens het professionele en maatschappelijke leven, helpt doelgerichte en adequate communicatie vooruit: het verbindt mensen, stimuleert samenwerking en groei, en helpt om verder te komen.

Doelgericht en adequaat communiceren gaat samen met meerdere aspecten van taalcompetentie. Allereerst van belang is een goede ontwikkeling van de *schrijf-, spreek-, luister- en gespreksvaardigheden*. Die zijn nodig om boodschappen en informatie passend en correct te kunnen verwoorden en overbrengen, en eventueel te herformuleren op basis van signalen die gesprekspartners en andere ontvangers geven. Daarnaast is het vermogen om een *breed talig repertoire* aan te spreken cruciaal. In de context van het hoger onderwijs betreft dat een talig repertoire dat niet alleen uit een algemene, maar ook uit een vakspecifieke component bestaat. Concreet omvat het dus, naast kennis van registers, tekstgenres en overtuigingstechnieken, ook kennis van vaktaal en jargon, en van de normen en conventies die in relevante (vak)contexten gelden. Behalve een breed talig repertoire is ook de vaardigheid om *taalkeuzes* af te stemmen op de doelgroep, de communicatiesituatie en de beoogde doelen van belang. Dat vraagt *communicatieve wendbaarheid* en begrijpelijk kunnen formuleren voor zowel een *breed als een gespecialiseerd publiek*. Nauw daarmee verbonden is *verzorgde en begrijpelijke taal* kunnen hanteren, *inclusief* kunnen formuleren en in kunnen spelen op mogelijke (inter)culturele verschillen die van invloed kunnen zijn op de effecten van de informatie die wordt overgebracht. Tot slot van belang is het vermogen om *communicatie- en presentatiemiddelen* te gebruiken die passen bij het doel, de doelgroep en de communicatiecontext.

Doelgericht en adequaat communiceren is geen vanzelfsprekendheid. Van studenten in het hoger onderwijs kan dan ook niet verwacht worden dat ze vanzelf beschikken over de inzichten en vaardigheden die daarvoor nodig zijn. Voor opleidingen ligt een taak weggelegd om hun studenten daarin te ondersteunen. Dat veronderstelt dat opleidingen hun studenten helpen met:

- 4.1 spreek-, schrijf-, luister- en gespreksvaardigheden (verder) ontwikkelen;
- 4.2 een breed talig repertoire opbouwen, bestaande uit een algemene en een vakspecifieke component;
- 4.3 (talige) keuzes leren maken die het beste passen bij de context, het medium, het doel en de doelgroep;
- 4.4 verschillende strategieën leren hanteren om complexe boodschappen en informatie helder, doelgericht en gestructureerd over te brengen;
- 4.5 de houding en vaardigheid versterken om verzorgd, begrijpelijk en inclusief te formuleren;
- 4.6 passende communicatie- en presentatiemiddelen leren hanteren.

Hoe opleidingen hier concreet invulling aan kunnen geven, is mede afhankelijk van het type opleiding. Om hen hierbij te helpen, worden hieronder enkele globale verschillen tussen de opleidingstypes schematisch weergegeven. De aspecten die in het schema worden aangereikt, zijn afgeleid van de descriptoren in de clusters 'context' en

‘communicatievaardigheden’ uit het EQF/NLQF en worden beschreven in termen van taal, taalcompetentie en de doelstellingen van dit kader.

	Associate degree Graduaat	Bachelor	Master
Communicatie- vaardigheden	<p>Studenten communiceren doelgericht.</p> <p>Studenten passen hun communicatie aan aan doel en doelgroep.</p> <p>Studenten kennen de conventies die gelden in de voor hen relevante contexten en in hun toekomstige beroepspraktijk.</p>		
Doelgroep	<p>Studenten (leren) communiceren met leeftijdsgenoten, vrienden en familie, medestudenten, docenten, stagebegeleiders, collega’s, leidinggevenden en/of andere relevante derden.</p>	<p>Studenten (leren) communiceren met leeftijdsgenoten, vrienden en familie, medestudenten, docenten, stagebegeleiders, collega’s, leidinggevenden, vakgenoten (wetenschappelijk/ beroepsmatig), en/of andere relevante derden.</p> <hr/> <p>Studenten (leren) communiceren met een specialistisch en niet-specialistisch publiek.</p>	
Context	<p>Studenten communiceren in bekende en minder bekende contexten, voornamelijk binnen het eigen vakdomein, ook internationaal.</p>	<p>Studenten communiceren in bekende en minder bekende contexten binnen en buiten het eigen vakdomein, ook internationaal.</p>	<p>Studenten communiceren in bekende, minder bekende en meer abstracte contexten binnen en buiten het eigen vakdomein, ook internationaal.</p> <hr/> <p>Studenten communiceren in wisselende contexten, inclusief minder eenduidige contexten.</p>

Slot

Dit kader is een eerste stap in een langer proces om tot duurzame verankering te komen van taalontwikkelingskansen voor alle studenten tijdens hun opleiding in het hoger onderwijs. De uitdaging is nu om dit kader en de uitgangspunten die eraan ten grondslag liggen ook daadwerkelijk te implementeren in de praktijk. Dat vraagt om een open houding van alle opleidingen ten opzichte van taal, bereidheid om het huidige aanbod kritisch te toetsen aan wat in dit kader wordt beschreven en, waar nodig, nieuw aanbod en nieuwe leerlijnen waarin (ook) wordt toegewerkt naar taalcompetentie. Het vraagt eveneens om initiatieven die docenten versterken om taalontwikkeld les te geven en om hun studenten te ondersteunen bij de ontwikkeling van hun taalcompetentie.

Toewerken naar opleidingen waarin alle studenten mogelijkheden krijgen om hun taalcompetentie in het Nederlands verder te versterken, is ambitieus, maar noodzakelijk. Het biedt immers de beste kansen op student- en studiesucces en om doelen te bereiken in het persoonlijke, professionele en maatschappelijke leven.

Referenties

Bij de totstandkoming van dit kader is een beroep gedaan op de inhoudelijke expertise van de werkgroep 'Taalcompetentie in het hoger onderwijs' (zie p. 23) en de volgende bronnen:

Council of Writing Program Administrators (2014). 'WPA Outcomes Statement for First-Year Composition'. Online raadpleegbaar op: <https://wpacouncil.org>.

Engelshoven, I.K. van (2019). 'Brief inzake wijziging Uitvoeringsbesluit WHW 2008 houdende de invoering van bepalingen omtrent de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands en de meerwaarde van een andere taal dan het Nederlands in het hoger onderwijs (EK, G). Online raadpleegbaar op: <https://www.eerstekamer.nl>.

Engelshoven, I.K. van (2019). 'Wetsvoorstel Wet Taal en Toegankelijkheid'. Online raadpleegbaar op: <https://www.eerstekamer.nl>.

Europese Commissie (2008). 'European Qualifications Framework (EQF)'. Online raadpleegbaar op: <https://europa.eu/>.

Herelixka, C. & S. Verhulst (2014). 'Nederlands in het hoger onderwijs. Een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid'. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Jansen, C., L. De Wachter, P. Van Dun & T. Frik (2022). 'Taalcompetentie in het Nederlands van Nederlandstalige studenten in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen'. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Meijerink, H.P., J.F. Letschert, G.C.W. Rijlaarsdam, H.H. van den Bergh & A. van Streun (2009). 'Referentiekader Taal en Rekenen'. Enschede: Doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen.

Ministerie van Financiën (2019). IBO Internationalisering van het (hoger) onderwijs. Den Haag: Ministerie van Financiën.

Nationaal Coördinatiepunt NLQF (2008). 'Nederlands kwalificatieraamwerk, NLQF'. Online raadpleegbaar op: <https://nlqf.nl>.

Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid (2020). 'Discussie rondom de Wet Taal & Toegankelijkheid'. Online raadpleegbaar op: <https://www.taalbeleidhogeronderwijs.org/>.

Raad van Europa (2001; in vertaling: 2006). 'Gemeenschappelijk Europees referentiekader voor moderne vreemde talen'. Straatsburg: Raad van Europa.

Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (2015). 'Vaart met taalvaardigheid. Nederlands in het hoger onderwijs'. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Vanhooren, S., C. Pereira & M. Bolhuis (2017). 'Iedereen taalcompetent. Visie op de rol, de inhoud en de positie van het onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw'. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Vanhooren, S. & L. Wulftange (2020). 'De taalcompetente leraar. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen'. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Vlaamse Overheid (2008). 'De Vlaamse Kwalificatiestructuur'. Online raadpleegbaar op: <https://vlaamsekwificatiestructuur.be/>.

Totstandkoming van het kader

Dit kader kwam tot stand in een nauwe samenwerking tussen het Algemeen Secretariaat van de Taalunie en de werkgroep ‘Taalcompetentie in het hoger onderwijs’:

- Pieterjan Bonne, taalbeleidsmedewerker, Arteveldehogeschool Gent
- Lieve De Wachter, hoogleraar Nederlandse Taalbeheersing en Academisch Nederlands, KU Leuven
- Katja Hunfeld, hoofd Talencentrum, UTwente
- Carel Jansen, emeritus hoogleraar Communicatie- en Informatiewetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen
- Öznur Karaca, adviseur taalbeleid, AP Hogeschool Antwerpen
- Jacqueline van Kruiningen, lector Taalontwikkeling, Hogeschool Rotterdam

Met dank aan Suzanne Aalberse, Dirk Berckmoes, Anneke Biesheuvel, Leen Cockx, Michelle Czajkowski, An De Moor, Denise van Dijk, Bas van Eerd, Gys-Walt van Egdome, Kirsten Fivez, Elke Gilin, Kees de Glopper, Nadine Goffart, Patience Gondwe, Gea Hakker, Tamar Israël, Irene Jansen, Joy de Jong, Martje aan de Kerk, Cindy Kuiper, Mit Leuridan, Judith Meijer, Corrie Nagtegaal, Ronald Ohlsen, Margreet Onrust, Joachim Quartier, Fedde van Santen, Josine Schuilenburg, Franke Teunisse, Sarah Van Bulck, Dennis Van der Kuylen, Joke Van Huffel, Edris Van Lil, Frank Van Splunder, Mario van de Visser, Wout Waanders, Francisca Wagenmakers en Marrij Zeeman voor hun deelname aan de consultatiebijeenkomsten naar aanleiding van dit kader en voor hun input en feedback bij (delen van) de tekst.

Colofon

Taalcompetent in het hoger onderwijs

Kader voor een taalcompetentieversterkend aanbod aan hogescholen en universiteiten

© 2022 Algemeen Secretariaat Nederlandse Taalunie

Tekst: Steven Vanhooren & Leonie Wulftange, in samenwerking met de werkgroep 'Taalcompetentie in het hoger onderwijs'

Opmaak: Ellen Haksel

Illustratie: Margo Liebens

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Telefoon

+ 31 (0)70 – 346 95 48

E-mail

info@taalunie.org

Bezoekadres

Paleisstraat 9

2514 JA Den Haag

Nederland